

Uživatel:CeSt/F

(Pro MEFANETIn)

WikiSkriptá se zabydlují v síti MEFANET

Martin Vejražka, Čestmír Štuka, Slepí, Michaela Kostelná, Stanislav Štípek

Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta

Od roku 2006 vznikala a postupně se rozrůstala síť lékařských fakult MEFANET, jejímž cílem je efektivně sdílet výukové materiály. Díky jednotným webovým portálům na všech fakultách a společné internetové bráně se podařilo tohoto cíle dosáhnout; medicínské výukové materiály se mezi lékařskými fakultami České a Slovenské republiky sdílejí, a také společně vytvářejí v míře, kterou mohou jiné oblasti závidět. Slovo MEFANET se postupně stalo synonymem pro společnou bránu lékařských fakult.

Portálové řešení sítě MEFANET se během své existence postupně vyvíjí a zdokonaluje. Současně se ale mění i prostředí, v němž MEFANET žije – celý svět informačních technologií. Prudký rozvoj IT se dnes stává pro MEFANET výzvou: vždyť studenti i učitelé lékařských fakult, uživatelé sítě MEFANET, jsou současně i uživateli mnoha jiných služeb dostupných na internetu. Narazí-li na celosvětové síti na jakýkoliv užitečný a pohodlný nástroj, rychle si na něj zvyknou a budou stejné pohodlí a úroveň služeb očekávat i od MEFANETu.

Posun ve světě informačních technologií za poslední roky byl dramatický. V době, kdy vznikaly základní myšlenky MEFANETu, se začaly z proudu vývoje vydělovat myšlenky Webu 2.0. Ačkoli toto označení nemusí být každému povědomé, technologie za ním skryté všichni běžně používáme.

Nástup technologií Web 2.0

Od "starého" webu se Web 2.0 liší hlavně změnou rolí autorů a uživatelů webu. Zatímco klasický přístup rozlišuje autory – tvůrce obsahu a jeho čtenáře – uživatele, toto rozdělení rolí se ve Webu 2.0 mění. Uživatel je vtažen do tvorby obsahu a autor (či spíše správce) vytváří již jen pracovní rámec, formu.

Mezi typické nástroje Webu 2.0 patří hodnocení obsahu uživateli, jeho komentování a upravování, vkládání nového obsahu (textu, blogů, fotografií atd.). Současně se podporuje interakce mezi uživateli. Používání nástrojů a idejí Webu 2.0 vede k vytváření sociálních sítí, jejichž účastníci spolu komunikují a společně tvoří obsah. Sociální interakce uživatele "vtahují", motivují k další činnosti, a hrají tak významnou úlohu v dynamice celého webu.

Všimněme si zásadní odlišnosti od dosavadních koncepcí, v nichž garantem obsahu byla vždy autorita – jednotlivec, instituce, skupina expertů. Přitom znalosti sebelepšího odborníka, nebo i skupiny odborníků, jsou vždy omezené. Na limity lidských znalostí upozornil již v r. 1945 rakouský liberální ekonom F. A. Hayek ve své práci *The Use of Knowledge in Society*^[1]. Ukázal, že informace je nutně rozptýlena mezi množstvím subjektů a není v možnostech žádného jedince ji celou obsáhnout.

Otevřenost versus uzavřenost

Myšlenky, na nichž je založen Web 2.0, jsou odrazem nového přístupu, který má celospolečenskou platnost a prosazuje se i v jiných oblastech našeho života.

Příkladem může být vývoj aplikací pro mobilní telefony. Firma Apple vsadila při vytváření aplikací pro telefon iPhone na kreativitu uživatelů. Připravila otevřené prostředí a poskytla prostředky. Pestrou nabídku aplikací již vytvořili uživatelé. Se stejnou vizí byl vypuštěn do světa mobilní telefon Android od firmy Google. Ostatní platformy jako Symbian a Windows Mobile tento nástup nezachytily a jejich tržní podíly začaly klesat^[2]. Pro dokreslení změn, které přináší nová doba, je možné ještě poznamenat, že v reakci na to uvolnila Nokia mobilní operační systém Symbian jako otevřený kód (Open Source), přičemž od tohoto uvolnění si slibuje především rychlejší vývoj systému.

Jaké jsou tedy charakteristické znaky idejí Webu 2.0 ve světě mimo web? Jsou to otevřenost, podpora kreativity a iniciativy přicházející "zdola". Zjednodušeně se dá říci, že otevřené koncepty vykazují vnitřní dynamiku (jsou "živé"). Naproti tomu uzavřené koncepty jsou "neživé", statické (k rozvoji dochází pouze "shora"). V otevřeném systému je povoleno vše, co není zakázáno. V uzavřeném systému je naopak zakázáno vše, co není povoleno.

Technologie Web 2.0 a MEFANET

I vývoj portálu sítě MEFANET průběžně reaguje na potřebu interakce s uživatelem a jeho autoři do něj zavádějí prvky technologií Web 2.0. K jednotlivým výukovým materiálům je možné vkládat komentáře, které vytvářejí zpětnou vazbu mezi čtenářem a autorem. Materiály mohou uživatelé hodnotit pomocí "hvězdiček" a tak sdílet informaci o jejich kvalitě. Poměrně nová je také možnost opatřit materiály "štítky" (tagy). Jde o obdobu klíčových slov, vytvářejí je však uživatelé. Nejčastěji se vyskytující štítky se pak mohou zobrazovat jako "Tag Clouds" a umožňují vyhledávat "horká" témata, o která se uživatelé nejvíce zajímají.

Portál má nově i prvky personalizace. "Pamatuje" si naposledy prohlížené materiály a uživatelé je při příští návštěvě znovu přehledně nabídne.

WikiSkripta - živý nástroj sítě MEFANET

Dosavadní sadu e-learningových nástrojů lékařských fakult nyní rozšiřují WikiSkripta (www.wikiskripta.eu). Jedná se o nové, technologicky progresivní řešení úložiště medicínských výukových textů.

Výukové materiály se ve WikiSkriptech velmi snadno tvoří, upravují a aktualizují. Mimořádně pohodlná a přehledná je v tomto prostředí spolupráce více autorů. WikiSkripta také umožňuje pracovat s články jako s kostkami stavebnice: rozsáhlý výklad je možné skládat z kratších textů, vytvořených dříve a třeba i někým jiným.

Zásadní vlastností celého systému je ale jeho otevřenost. Přístup k "hotovému" textu není uzavřen, ani když je článek odsouhlasen učitelem. Odolnost proti chybám náhodným i záměrným je zaručena vnitřními mechanismy a péčí redakce, a otevřenost zaručuje trvalé zkvalitňování a aktualizaci článku.

WikiSkripta vznikla sérií postupných evolučních kroků v r. 2007 na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Původní vizí bylo vytvoření prostředí pro práci s znovupoužitelnými výukovými objekty. Následovalo vytvoření první fakultní mediawiki pro kolaborativní tvorbu a prezentaci fakultních materiálů. Z tohoto prvotního stádia vzniklo několik instalací wiki pro splnění různých konkrétních záměrů. Jedním z nich byla i vize otevřených medicínských skript. Od konce r. 2009 jsou WikiSkripta otevřena všem lékařským fakultám České a Slovenské republiky.

Základní vlastnosti wiki

Technologie wiki je nativně určena pro tvorbu a ukládání textů a obsahuje sofistikované nástroje pro jejich editaci, vytváření odkazů a udržování struktury stránek. Wiki umí vložit do textu obrázky, zvuky a přes hypertextové odkazy i další typy souborů.

Široké veřejnosti je známá především díky Wikipedii, otevřené internetové encyklopedii, kterou může editovat kdokoli. Editace je natolik snadná, že první kroky zvládne každý uživatel sám už na první pokus.

Wiki v principu téměř nerozlišuje různé typy přístupových oprávnění; kdokoli může tvořit nové příspěvky a editovat stávající. Speciální práva, která slouží k vysloveně technickým zásahům, potřebuje jen malý počet správců.

V praxi se ukazuje, že i přes velkou otevřenost jsou informace ve wiki-projektech poměrně spolehlivé. Známá je v tomto směru studie, která v roce 2005 srovnávala přesnost údajů v anglické Wikipedii a v encyklopedii Britannica^[3].

Tato bezpečnost a věrohodnost je zaručena několikerým způsobem. Jednak technologicky – nástroji, které redaktorům umožňují s případným vandalismem nebo snižováním odbornosti účinně bojovat.

Významným aspektem ochrany je dosažení nadkritického množství aktivních uživatelů. Od této hranice se velmi zefektivní samoopravné a samoregulační mechanismy a odstraňování nepřesností a chyb se z velké míry automatizuje.

Zapojení studentů a učitelů

Autory příspěvků do WikiSkript nejsou a nemají být pouze učitelé – právě naopak, řadu kvalitních textů vkládají samotní studenti. Učitelé je později mohou využít ke zpracování rozsáhlejších kapitol, mohou je opravit, setřídit apod.

Zapojení studentů do chodu WikiSkript jde však mnohem dále. Posluchači lékařských fakult totiž tvoří větší část technické redakce – týmu, který udržuje strukturu WikiSkript, pomáhá začínajícím autorům s úpravou textu, přizpůsobuje uživatelské rozhraní atd.

Předpokládáme přitom, že se poměrné zastoupení studentů a učitelů bude vyvíjet. V počátcích, kdy je hlavním úkolem vytvořit základy jednotlivých témat, je nosným živlem studentstvo. Později, jak bude stále větší množství článků vyprávět, počítáme s větším zastoupením pedagogů, kteří budou obsah kultivovat a hotový text autorizovat.

Ověřování článků

Jak jsme již uvedli, správnost a důvěryhodnost příspěvků ve Wiki projektech podoruje samotná technologie wiki. Pro odlišení zkontrolovaných textů byl ve WikiSkriptech zaveden nástroj "ověření článku učitelem". Pedagogové lékařských fakult mohou kvalitní příspěvky zkontrolovat a stanoveným způsobem „podepsat“. V záhlaví článku se o tom objeví dobře patrná informace. Článek je i nadále otevřený editacím. Pokud jej však někdo upraví, změní se označení článku, takže čtenář je informován, že aktuální verze se od ověřené liší. Má pak možnost vrátit se jediným kliknutím ke zkontrolované variantě, nebo zobrazit rozdíly mezi aktuální a ověřenou verzí. Autor článku i učitel, který jej ověřil, dostávají automatické informace o změnách v příspěvku.

WikiSkripta jsou otevřena všem lékařským fakultám

V současné době mají WikiSkripta za sebou rok a půl ostrého provozu. Zpočátku byla odlaďována na 1. LF UK v Praze. V listopadu 2009 byla při konferenci MEFANET oficiálně otevřena všem lékařským fakultám ČR a SR.

Již nyní je ve WikiSkriptech řada článků, na nichž se podíleli autoři z LF Masarykovy univerzity v Brně. Od ledna 2010 se redakce rozrůstá o nové členy ze 3. lékařské fakulty UK v Praze. O návštěvě zástupců WikiSkript na LF UPJŠ v Košicích informujeme v jiném sdělení. V každém případě je stávající redakce WikiSkript připravena poskytnout veškerou podporu autorům ze všech lékařských fakult. Také je připravena podílet se na sestavení a vyškolení redakčních týmů na dalších fakultách, aby jejich pedagogové i studenti získali vlastní zázemí a mohli WikiSkript využívat co nejnázem a nejpohodlněji.

WikiSkripta mezi ostatními nástroji sítě MEFANET

Vznikem WikiSkript získali učitelé a studenti mocný, a přitom jednoduchý, snadno přístupný a bezpečný nástroj pro tvorbu učebních materiálů založených na textech. Právě pro textové dokumenty je technologie wiki mimořádně výhodná, neboť ve srovnání s klasickými postupy (použití textového editoru, distribuce materiálů ve formě pdf souborů apod.) více podporuje spolupráci autorů, usnadňuje opravování a aktualizaci textu a vzniklý dokument okamžitě zpřístupňuje čtenářům.

Na druhou stranu mají WikiSkripta ve srovnání s jinými nástroji i některá omezení. Současné technologické řešení např. neumožňuje řídit přístup k citlivým materiálům, což bývá pro část výuky medicíny potřebné. I přesto se však WikiSkripta stávají nejen doplňkem ostatních e-learningových nástrojů, ale v některých aspektech je i předčí. Jejich značný potenciál dokumentuje mohutný a vytrvalý růst počtu vložených článků: po roce a půl ostrého provozu jich obsahují 1500 a více než sto nových přibývá každý měsíc. Měsíčně dochází k asi dvěma tisícům editací. Za poslední rok zaznamenala WikiSkripta přes milion přístupů. O jejich rostoucí reputaci svědčí i skutečnost, že vyhledávač Google řadí medicínské texty z WikiSkript často mezi první výsledky – a to i přes jejich dosud krátkou existenci. Znamená to, že články z WikiSkript jsou vyhledávané a navštěvované, často více, než srovnatelné texty v jiných úložištích. Věříme proto, že se WikiSkripta mohou brzy stát hlavním prostředkem pro tvorbu a elektronické šíření medicínských výukových textů.

Literatura

1. Friedrich A. Hayek: The Use of Knowledge in Society. American Economic Review 35 (September 1945): 519–530. Dostupné online:

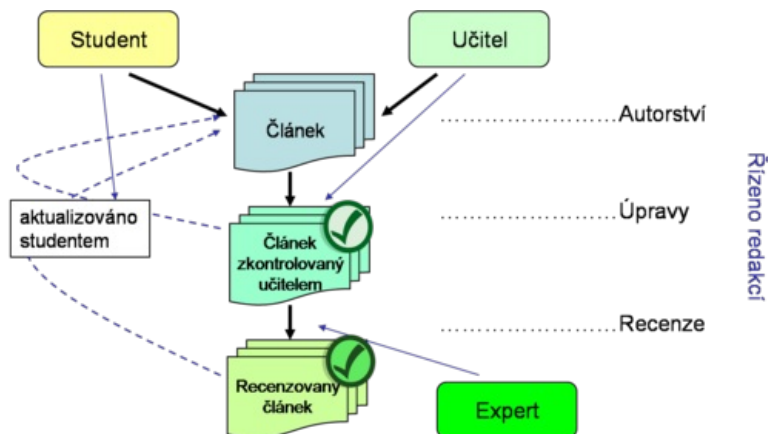
<http://www.econlib.org/library/Essays/hykKnw1.html>

česky: http://nb.vse.cz/~svobodam/Archiv_textu/Bakalarsky_seminar/Hayek-Vyuziti-znalosti.pdf

2. Gartner, Inc., Gartner Says Worldwide Mobile Phone Sales to End Users Grew 8 Per Cent in Fourth Quarter 2009; Market Remained Flat in 2009, Egham, UK, February 23, 2010, dostupné on-line:

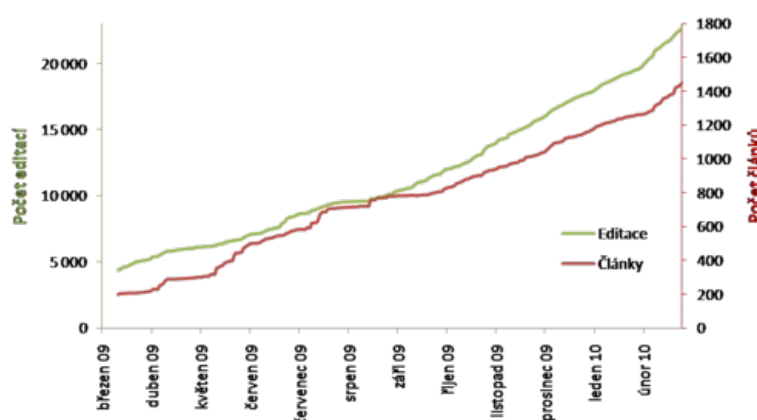
<http://www.gartner.com/it/page.jsp?id=1306513>

3. Daniel Terdiman, Wikipedia as accurate as Britannica, Nature 438, 900–901 (15 December 2005), Published online 14 December 2005, http://news.cnet.com/Study-Wikipedia-as-accurate-as-Britannica/2100-1038_3-5997332.html

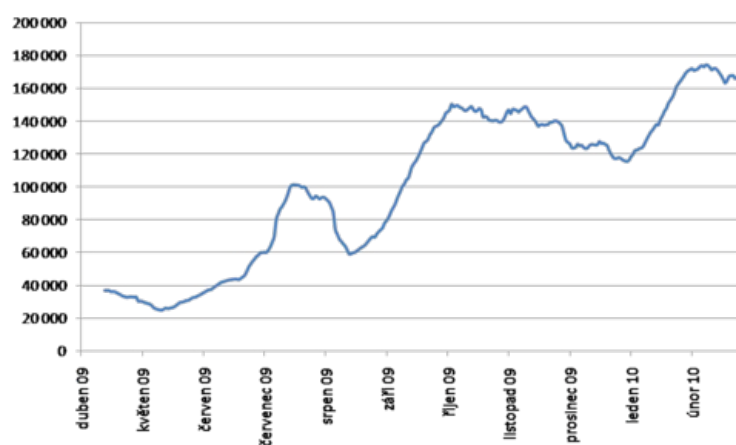
Články ve WikiSkriptech mohou být ověřeny odborníkem. Jsou potom nápadně označeny. Zkontrolování odborníkem však nebrání dalším editacím; dojde-li ke změně takového článku, změní se jeho označení. Čtenář se může jediným kliknutím vrátit ke zkontrolované verzi nebo zobrazit srovnání zkontrolované a aktuální verze.

Počet článků ve WikiSkriptech a jejich editací

Počet článků ve WikiSkriptech a celkový počet jejich editací. V poslední době roste počet editací výrazněji než počet článků. Považujeme to za známku zkvalitňování již vložených textů.

Počet přístupů do WikiSkript za měsíc

Počet přístupů do WikiSkript za 30 dní. Všimněte si prudkého vzestupu návštěvnosti v letním zkouškovém období, na začátku zimního semestru a v zimním zkouškovém období.